

Buro de Brug Rapporten

B21-464A

Archeologisch bureauonderzoek,
Charlotte de Bourbonstraat, Dordrecht,
gemeente Dordrecht

Status: Concept
6 mei 2021

Colofon

ISSN 2468-6727

Auteur(s) J. van Leeuwen & M.E. Lobbes

Copyright © 2021 Buro de Brug
www.burodebrug.nl

Inhoud

1	Inleiding.....	5
1.1	Algemeen.....	5
1.2	Huidige situatie	6
1.3	Toekomstige situatie.....	7
2	Archeologisch bureauonderzoek	8
2.1	Onderzoeksmethode	8
2.2	Beleid en bestemmingsplan	8
2.3	Landschapsgeschiedenis en bodemopbouw	10
2.4	Historische gegevens	13
2.5	Verstorende bodemingrepen in het verleden	21
2.6	Bekende archeologische waarden	21
2.6.1	AMK-terreinen.....	21
2.6.2	Archis vondstlocaties	22
2.6.3	Archis onderzoeksmeldingen.....	23
2.6.4	Samenvatting bekende archeologische waarden	27
3	Archeologische verwachting en selectieadvies	28
3.1	Archeologische gespecificeerde verwachting.....	28
3.2	Selectieadvies.....	29
4	Bronnen.....	30
4.1	Digitale bronnen	30
4.2	Literatuur	30

Samenvatting

In Dordrecht in de wijk Nieuw Krispijn zal een aantal woonblokken aan de Charlotte de Bourbonstraat worden gesloopt en nieuw worden bebouwd, met als doel 1,5 keer zoveel woningen op die locatie te realiseren. Het plangebied beslaat ca. 1,15 ha. De nieuwbouw heeft een totale oppervlakte van ca. 5000 m². Het plangebied ligt volgens het bestemmingsplan "Krispijn" (vastgesteld 28-10-2014), in een zone met een dubbelbestemming archeologie Waarde 3. Volgens dit bestemmingsplan is archeologisch onderzoek noodzakelijk bij bodemingrepen dieper dan 100 cm -mv gaan en een oppervlakte van meer dan 50 m² beslaan. Deze vrijstellingsgrenzen gelden ook volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente. De nieuwbouwplannen zullen de vrijstellingsgrenzen overschrijden waardoor een archeologisch onderzoek vereist is. Daartoe is door Buro de Brug in opdracht van Woningbouwvereniging Trivire dit bureauonderzoek conform KNA 4.1 en BRL protocol 4002 opgesteld.

Binnen het plangebied bestaat het landschap uit Hollandveen, met daarop afzettingen en restgeulen van verschillende rivieren en waterlopen. Volgens de gemeentelijke verwachtingskaart is binnen het plangebied mogelijk afzettingen van de Uitwijkse Stroomgordel (4640 en 4200 voor Chr.) aanwezig. Op de Stroomgordels ligt het Merwededek dat tussen 1421-24 (de St. Elisabethsvloed) en ca. 1600 is afgezet. Direct ten westen van het huidige plangebied aan de Charlotte de Bourbonstraat, is aan de Nassauweg een archeologisch booronderzoek uitgevoerd. Daarbij werd de onderkant van het Merwededek –het verdrinken middeleeuwse landschap van voor 1421- aangetroffen vanaf 2,2 m -NAP.

Er zijn geen opgravingen in de nabije omgeving van het plangebied gedaan. Wel zijn er verschillende bureau- en booronderzoek uitgevoerd en is er een vondstmelding uit 1995 van een 15de eeuwse curas uit een waterloop van voor 1421, langs de Dubbeldamseweg. In de omgeving van het plangebied worden geen resten uit de prehistorie of Romeinse tijd verwacht. De archeologische verwachting voor het aantreffen van bewoningssporen uit de middeleeuwen voor 1421 is hoog, maar zullen naar verwachting binnen het plangebied op een zekere diepte aanwezig zijn. De lagen worden mogelijk richting het oosten ondieper verwacht op basis van historische bronnen, waaruit blijkt dat het plangebied grotendeels binnen de landerijen van het voormalige landgoed Huis van Dubbeldam ligt, wat mogelijk het enige middeleeuwse gebouw is dat de overstroming van 1421 heeft doorstaan. Dit Huis lag mogelijk op een verhoging (kreekrug) in het landschap. Het plangebied zou dan mogelijk op de flank van een dergelijke kreekrug liggen.

Op basis van historische kaarten en onderzoeken uit de omgeving van het plangebied geldt een lage verwachting voor het aantreffen van archeologische resten uit de Nieuwe Tijd.

Op basis van het bureauonderzoek is de verwachting dat het oude middeleeuwse looppniveau (van voor 1421) in de ondergrond aanwezig is. De gemeente heeft in april 2021 een advies opgesteld voor een groter gebied, waarbinnen het plangebied valt. In het advies geeft de gemeente aan de locatie vrij te stellen voor archeologisch onderzoek tot een diepte van 220 cm -NAP.

Op basis van bovenstaand onderzoek is het vermoeden ontstaan dat de middeleeuwse lagen mogelijk richting het oosten snel ondieper gelegen zijn. Afhankelijk van de diepte van de voorgenomen ingreep, bestaat er een kans dat archeologische resten verstoord kunnen raken bij de ontwikkeling.

Omdat het risico bestaat dat bij de werkzaamheden archeologische resten kunnen worden geraakt, adviseert Buro de Brug binnen het plangebied de diepte van de middeleeuwse laag te controleren middels een boorraai. Deze wordt naar voorkeur in het zuiden van het plangebied van west naar oost uitgevoerd. Op deze manier kan worden gekeken of inderdaad sprake is van een kreekrug en daarmee een oplopend middeleeuws bodemprofiel.

Bovenstaand betreft een selectieadvies. Het selectiebesluit wordt genomen door de bevoegde overheid, in dit geval de Gemeente Dordrecht. Dit selectieadvies dient daarom ter goedkeuring aan de gemeente te worden voorgelegd.

Administratieve gegevens

Projectnaam	Charlotte de Bourbonstraat
Opdrachtgever	Woningbouwvereniging Trivire
Contactpersoon	Dhr. R. van Kerkhoff
Uitvoerder	Buro de Brug
Autorisatie	drs. J.W. Oudhof j.w.oudhof@burodebrug.nl 06-25289957
Projectcode Buro de Brug	B21-464A
Betrokken projectmedewerkers	Projectleiding: J. van Leeuwen Bureauonderzoek: J. van Leeuwen & M. Lobbes Rapportage: J. van Leeuwen & M. Lobbes
Bevoegd gezag	Gemeente Dordrecht
Provincie, gemeente en plaats plangebied	Zuid-Holland, Dordrecht, Dordrecht
Toponiem	Charlotte de Bourbonstraat
Kadastrale nummers	DDT00-P-556, DDT00-P-557, DDT00-P-747
Centrumcoördinaat	X 105649 Y 424182
Oppervlakte plangebied	Ca. 1,15 ha.
Archisnummer¹	5035887100
Beheer en plaats documentatie	Buro de Brug, Amsterdam
Rapportversie	Concept 1.0
Datum rapport	6 mei 2021

¹ Landelijk onderzoeksmeldingsnummer dat bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE/ARCHIS) moet worden aangevraagd bij aanvang van archeologisch onderzoek.

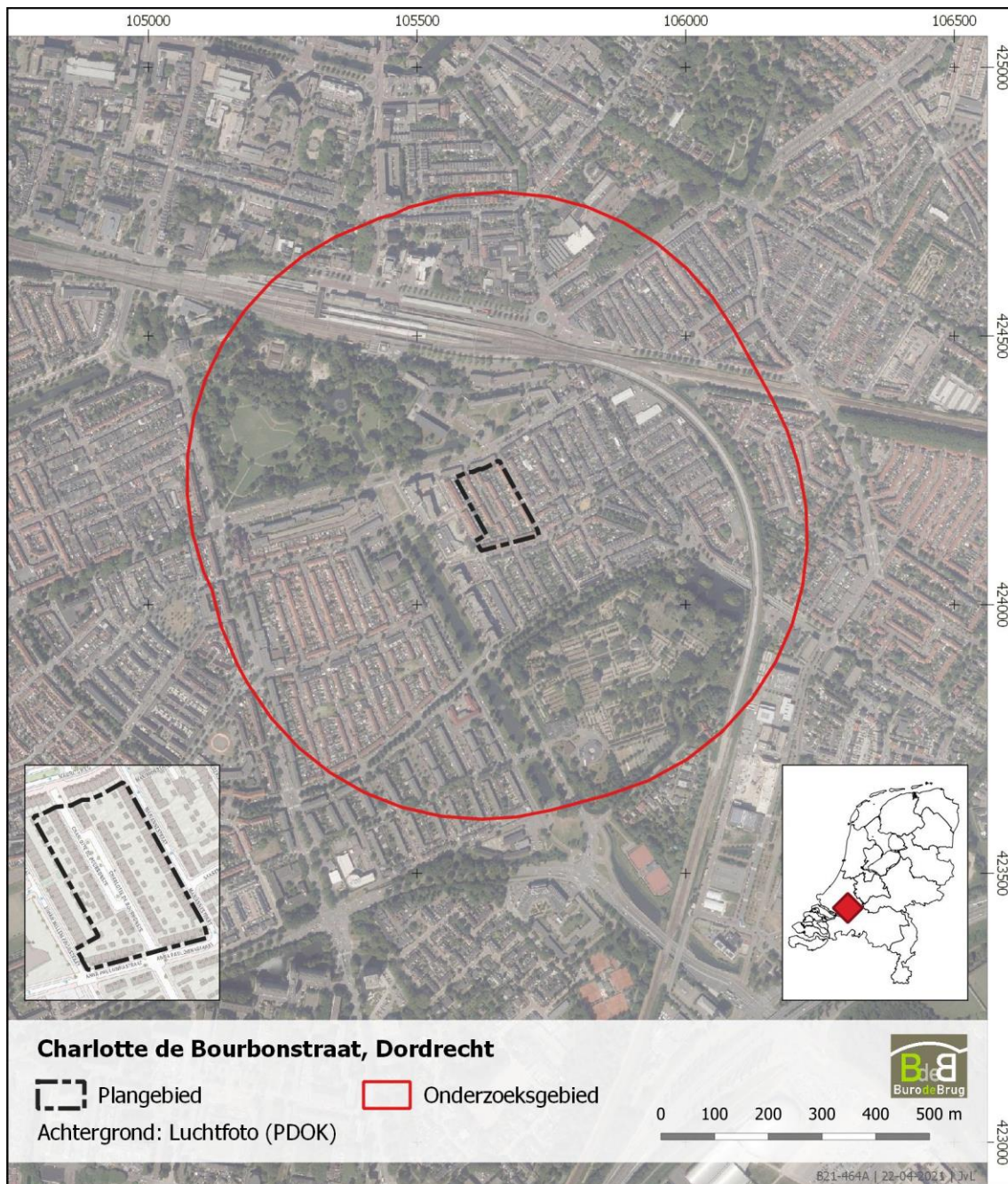
1 Inleiding

1.1 Algemeen

Dit archeologisch bureauonderzoek is uitgevoerd conform KNA 4.1² en BRL protocol 4002 door Buro de Brug in opdracht van Woningbouwvereniging Trivire. De aanleiding tot dit onderzoek is de geplande sloop van bestaande bouw (uit de late jaren '50 van de 20e eeuw) en nieuwbouw van woningen aan de Charlotte de Bourbonstraat te Dordrecht (zie afbeelding 1). De geplande nieuwbouw zal gerealiseerd worden binnen totaal ca. 1,15 ha. Het totale plangebied bestaat uit drie bouwblokken van 7160 m², 2425 m² en 1840 m². De nieuwbouw zal een omvang van ca. 5000 m² krijgen, waarvan de diepteverstoring nog niet bekend is.

Het plangebied ligt volgens het bestemmingsplan "Krispijn" in een zone met een dubbelbestemming archeologie Waarde 3, waarvoor een vrijstellingsgrens van 50 m² en niet dieper dan 100 cm -mv geldt. Het gemeentelijk beleid heeft bepaald dat binnen het plangebied voor bodemingrepen groter dan 50 m² en dieper dan 100 cm onder maaiveld, een archeologisch bureauonderzoek dient te worden uitgevoerd. Het voorgaande maakt duidelijk dat de bodemverstoringen die de geplande bodemingrepen met zich meebrengen de toegestane verstoringmarges van oppervlakte en diepte overschrijden. De voorgenomen werkzaamheden zouden een bedreiging kunnen vormen voor eventueel aanwezige archeologische resten in de ondergrond van het areaal van de geplande voorziening. Gezien de aard en omvang van de bodemingrepen is een archeologisch (voor)onderzoek noodzakelijk.

² Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, www.sikb.nl.

Afbeelding 1. Locatie van het plangebied en het onderzoeksgebied.

1.2 Huidige situatie

Van Plangebied ligt op ca. 450 meter afstand ten zuidoosten van de historische kern van Dordrecht, in de woonwijk Nieuw-Krispijn. Het is een woonwijk uit de jaren 50 met een vrij open karakter. Het plangebied ligt tussen twee stadsparken; in het noordwesten het Weizigtpark en in het zuidoosten het Essenhof. Op nog geen 200 meter afstand ligt het treinspoor. De straten die het plangebied begrenzen zijn de Mauritsstraat in het noorden, de Mariannestraat in het oosten, De Mariastraat in het zuiden en de Johan Willem Frisostraat in het westen.

Huidig gebruik betreft een woonwijk. Binnen het plangebied zijn rijtjeshuizen uit het midden van de 20ste eeuw aanwezig. Deze zijn niet van bijzondere bouwhistorische waarde. Zover bekend is er geen

bodemverontreiniging aanwezig binnen het plangebied. Het grondwaterpeil is niet bekend, aangezien het plangebied binnen bebouwd terrein ligt.

1.3 Toekomstige situatie

In de wijk Nieuw Krispijn zullen de huidige 84 woningen aan de Charlotte de Bourbonstraat 1 t/m 49 en 2 t/m 44, Mariennestraat 1 t/m 49, Anna Paulownastraat 17 t/m 39 worden gesloopt. Op deze plek zullen 113 nieuwe sociale huurwoningen worden gebouwd. De nieuwbouw heeft een totale oppervlakte van ca. 5000 m². Over de beoogde fundering of eventuele kelders/parkeergarages zijn geen gegevens bekend. De beoogde ingreep zal niet van invloed zijn op het waterpeil.

Afbeelding 2. De voorgenomen toekomstige inrichting (bron: Luchten Malschaert Architecten bv).

2 Archeologisch bureauonderzoek

2.1 Onderzoeksmethode

Dit bureauonderzoek heeft tot doel - op basis van bestaande landschappelijke, archeologische en historische bronnen - een gespecificeerde archeologische verwachting te verkrijgen voor het plangebied. Op basis van de resultaten wordt een aanbeveling gedaan worden om de eventueel aanwezige archeologische waarden in het plangebied veilig te stellen. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de richtlijnen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1) en de BRL 4002.

Voor het verzamelen van gegevens met betrekking tot reeds bekende archeologische- en bodemkundige waarden van het plangebied zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

Gemeentelijke waarden- en verwachtingenkaart archeologie	De Boer, Rietkerk, Schenk & Jansen 2009
Gemeentelijke archeologische beleidskaart	De Boer, Rietkerk, Schenk & Jansen 2009
Toelichting gemeentelijk archeologisch beleid	De Boer, Rietkerk, Schenk & Jansen 2009
Bestemmingsplan "Krispijn"	www.ruimtelijkeplannen.nl
Geologie (1:600.000)	TNO-NITG 2005; www.dinoloket.nl ; kaart 2010
Bodemkunde (1:50.000)	Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, versie 2014, Alterra
Geomorfologie (1:50.000)	Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, versie 2017, Alterra
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3)	www.ahn.nl
Kadastrale minuutkaarten 1811-1832	beeldbank.cultureelerfgoed.nl
Grote Historische Atlas 1839-1859	Geudeke 1990
Bonnebladen 1870-1931	Bibliotheek Buro de Brug
Nationaal Archief	www.nationaalarchief.nl
Regionaal Archief Dordrecht	https://www.regionaalarchiefdordrecht.nl/
Archeologische Monumentenkaart (AMK)	https://rce.webgispublisher.nl/Viewer.aspx?map=Archeologie%2Din%2DNederland
Archis	zoeken.cultureelerfgoed.nl

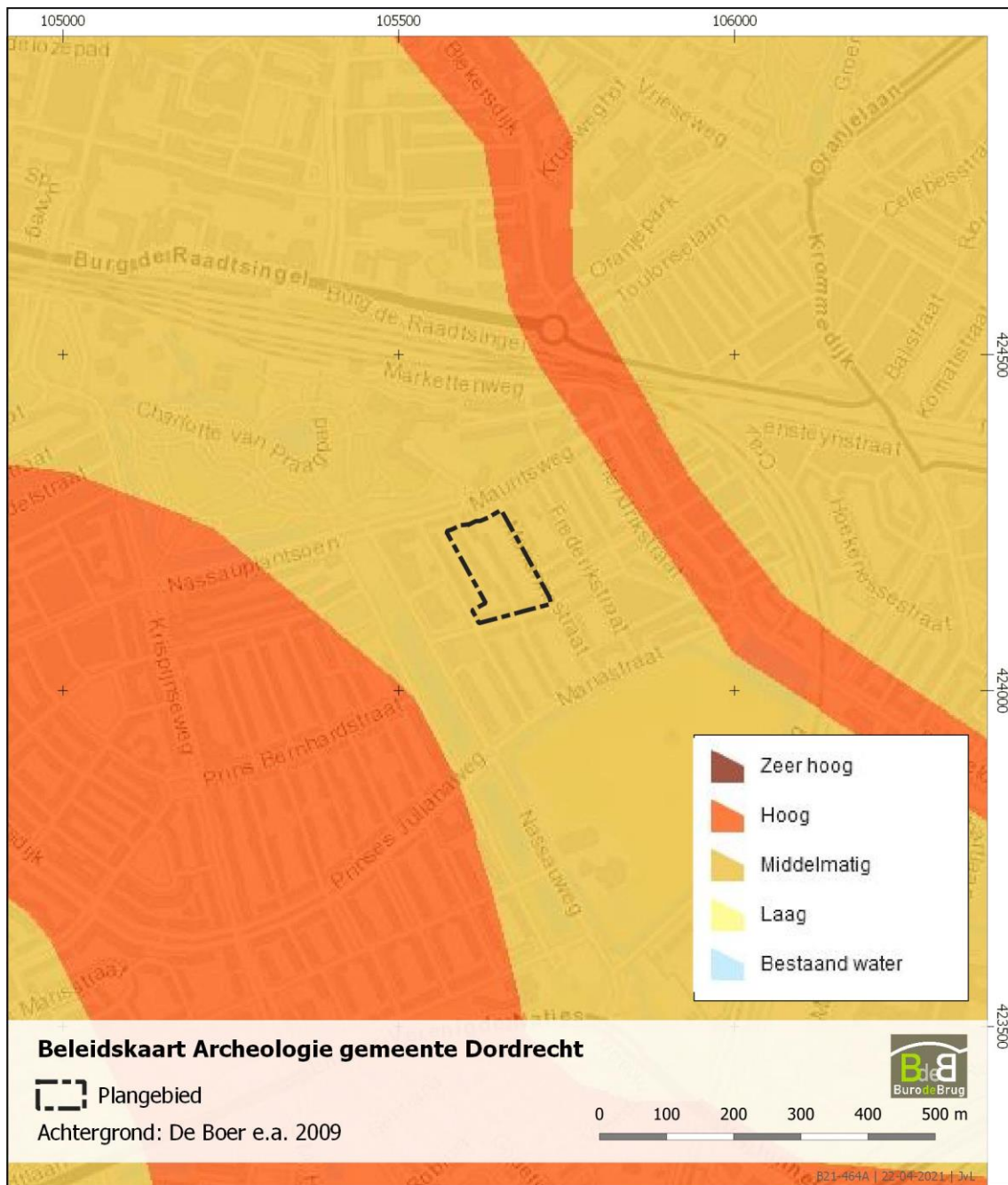
2.2 Beleid en bestemmingsplan

Voor een groter gebied, waarbinnen het plangebied valt, heeft de gemeente Dordrecht in 2021 een archeologisch advies opgesteld. Dit wordt beschreven in paragraaf 2.6.4 (zie onder).

De gemeente Dordrecht heeft een eigen archeologiebeleid, dat in 2009 is opgesteld. Op de beleidskaart zijn de archeologische waarden- en verwachtingen weergegeven (afb. 3). Het plangebied bevindt zich op deze kaart binnen zone met een middelhoge verwachting, waarbij voorafgaand aan vergunningplichtige bodemingrepen dieper dan 100 cm onder maaiveld een archeologisch

vooronderzoek uitgevoerd en gerapporteerd dient te worden. Volgens de gemeentelijke verwachtingenkaart wordt in de ondergrond van het grootste deel van het plangebied de stroomgordelafzettingen van de oudere stroomgordel Uitwijk verwacht (zie ook afbeelding 4). Er is daarbij sprake van een middelhoge archeologische verwachting vanaf de Late Middeleeuwen. Voor de periodes Neolithicum-Bronstijd en IJzertijd-Vroege Middeleeuwen geldt een lage archeologische verwachting. Voor de periode Laat Paleolithicum- Mesolithicum is de verwachting onbekend.³

Het plangebied ligt volgens het bestemmingsplan "Krispijn" (vastgesteld 28-10-2014), in een zone met een dubbelbestemming archeologie Waarde 3. Volgens dit bestemmingsplan is archeologisch onderzoek noodzakelijk bij bodemingrepen dieper dan 100 cm -mv gaan en een oppervlakte van meer dan 50 m² beslaan.

Afbeelding 3. Het plangebied op de gemeentelijke beleidskaart.

³ De Boer *et al.* 2009.

2.3 Landschapsgeschiedenis en bodemopbouw

Bron	Informatie
Geologie ⁴ (1:600.000)	Ec2: Formatie van Echteld/ Formatie van Nieuwkoop; rivierklein en –zand met inschakelingen van veen
Bodemkunde ⁵ (1:50.000)	Niet gekarteerd.
Geomorfologie ⁶ (1:50.000)	Niet gekarteerd.
Hoogteligging ⁷	Hoogste punt in het plangebied: -0,2 m NAP Laagste punt in het plangebied: -0,9 m NAP

Voor de omgeving waarin het plangebied zich bevindt, wordt het grootste gedeelte van het gebied gekenmerkt door afzettingen uit het Holoceen en de overstroming van 1421, de St. Elisabethsvloed. Er zijn verschillende gedetailleerde rapporten geschreven over de landschappelijke ontwikkeling in Dordrecht (zie De Boer 2009) en voor de directe omgeving van het plangebied (zie Ten Broeke 2020 en Dorst 2020). Hieronder zal de meest relevante informatie over de landschappelijke ontwikkeling voor het plangebied worden gegeven.

Het plangebied ligt in een zone waar in de rivieren de Rijn en Maas en de getijdewerking van de zee van invloed zijn geweest. Halverwege de laatste Ijstijd (ca. 55.000-13.000 jaar geleden)⁸ stroomden de rivieren in steeds nieuwe, ondiepe geulen richting de zee. Het grofzandig en grindrijk sediment dat werd afgezet in de vorm van banken en terrassen –in dit geval Laagterras- behoort tot het laagpakket 5 van de formatie van Kreftenheye.⁹ In het Laat-Weichselien (ca. 15.500-11.600 jaar geleden) was sprake van afwisselend koude en warmere periodes. In koude periodes was sprake van een droog landschap waarbij, buiten de rivierlopen dekzand werd afgezet (formatie van Boxtel, laagpakket van Wierden).¹⁰ Op het Laagterras werd in het laat-glaciaal (ca. 13.000 tot 10.150 jaar geleden), tijdens overstromingen vanuit de inmiddels meanderende rivieren een zandige kleilaag afgezet; de laag van Wijchen (I).

Vanaf ca. 10.000 jaar begint het (huidige) geologische tijdperk, het Holoceen. Het wordt warmer en daardoor stijgt de zeespiegel en grondwaterspiegel en is er sprake van intensieve veengroei; het Basisveen en Hollandveen (Formatie van Nieuwkoop). Er was sprake van een uitgestrekt veenmoeras. Het veen ontwikkelde zich tot ca. 4000 voor Chr. Het veen werd doorsneden door riviergeulen. Ten tijde van het Neolithicum-Bronstijd sneden enkele grote rivieren vanuit het oosten naar het westen in het gebied. Rondom het huidige plangebied gaat het om de Uitwijkse stroomgordel (4650-4200 v.Chr.) en de Zwijndrechtse stroomgordel (2550-500 v.Chr.). Er zijn binnen de gemeente Dordrecht nog nooit bewoningssporen uit deze periodes aangetroffen.¹¹

In de vroege IJzertijd stromen er 'nieuwe' rivieren in het landschap (de Waal en Merwede in het noorden, daaronder de dubbel en daar ten zuiden van de Romeinse Maas).¹² De dichtstbij gelegen vindplaats uit de Romeinse Tijd, met eveneens enkele vondsten uit de IJzertijd, is aanwezig op de zuidelijke oeverwal van de rivier de Dubbel, op circa 2 km ten zuidoosten van het plangebied op de locatie Gezondheidspark/Karel Lotsyweg.¹³

De meest ingrijpende, en landschappelijk herkenbare, gebeurtenis in Dordrecht is de St. Elisabethsvloed in 1421. De overstroming betekende een radicale verandering van het landschap rondom Dordrecht.¹⁴

⁴ TNO-NITG 2005; www.dinloket.nl; kaart 2010.

⁵ Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, versie 2014, Alterra.

⁶ Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, versie 2017, Alterra.

⁷ AHN, www.ahn.nl.

⁸ Ook wel aangeduid als Midden-Weichselien of Pleniglaciaal.

⁹ Ten Broeke 2020, 4.

¹⁰ De Boer 2009, 41.

¹¹ Dorst 2020, 10.

¹² Dorst 2020, 10.

¹³ Het Romeinse (en IJzertijd) leef- en looppniveau is hier aanwezig tussen 1,7 en 2,2 m – mv (2,2 en 2,6 m – NAP), zie Dorst 2020.

¹⁴ De Boer 2009, 5.

De Grote Waard – het veengebied – veranderde in een watervlakte (Het Bergsche Veld). Het landschap en vele dorpen werden opgeslokt door deze ‘waterwolf’ en raakte overslibt met zand en klei, een pakket van zo’n drie meter dik. Dit pakket is het Merwededek. In deze periode ontstond het Eiland van Dordrecht, het grondgebied van de huidige gemeente, omringd door water.

In de directe omgeving van het huidige plangebied is dit Merwededek (Merwedepakket) vanaf 70 cm onder mv tot 5 m –mv (als geulopvulling) waargenomen. Bij het naastgelegen onderzoek aan de Nassauweg bleek dat het afgedekte middeleeuwse loopniveau, de onderkant van het Merwededek (van voor 1421, de St. Elisabethsvloed), vanaf ca. 2,2 m –NAP aanwezig is.

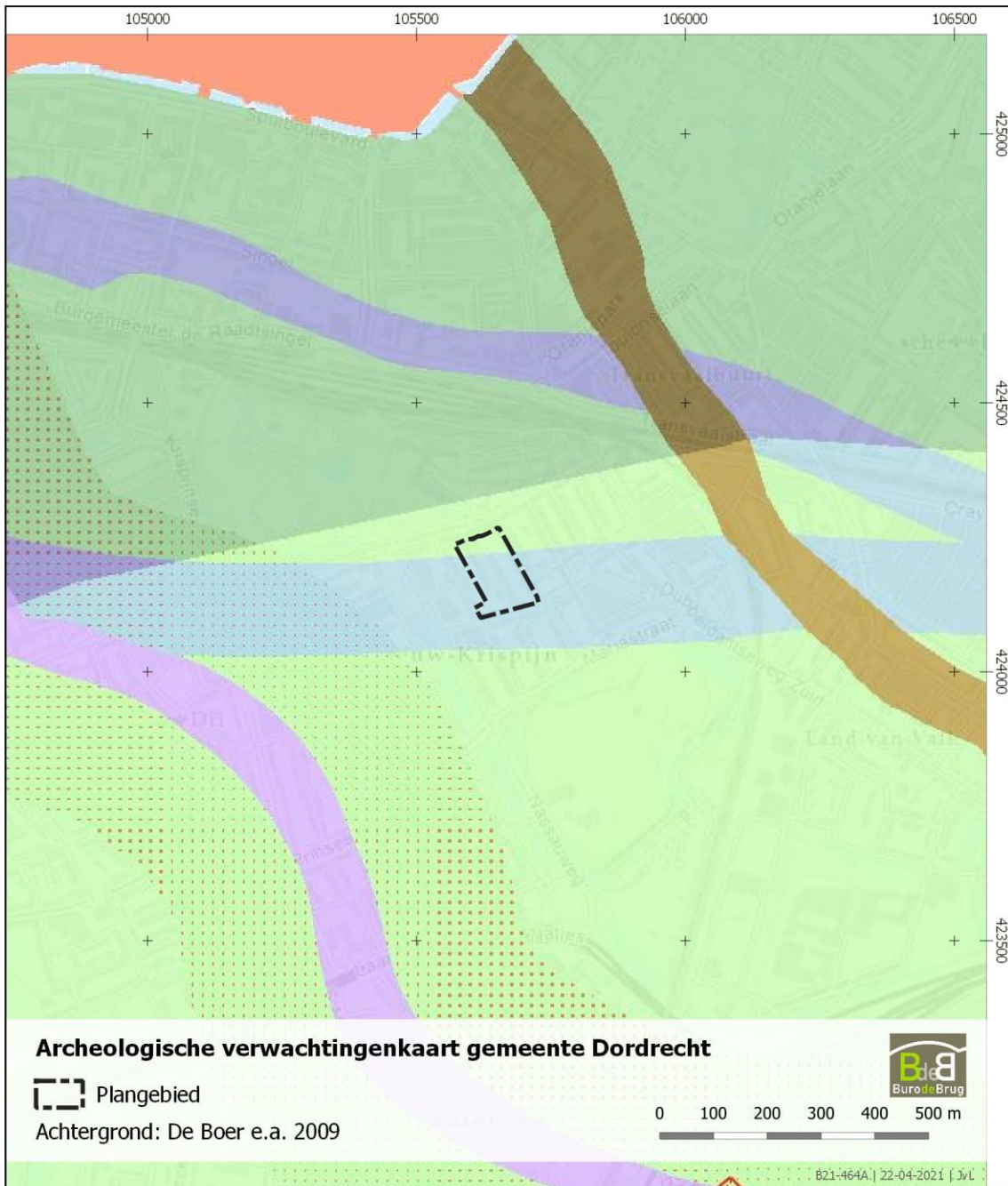
Vanaf de 17de eeuw hebben zowel het Eiland van Dordrecht als de huidige Biesbosch door natuurlijke opslibbing en actieve inpoldering hun huidige vorm gekregen.¹⁵ Bij het onderzoek aan Oranjepark 13, op ca. 450 meter ten noorden van het plangebied, is geconstateerd dat vanaf late 16de eeuw het gebied al werd ingepolderd. Een watergang werd aangetroffen die in de late 17de eeuw werd gedempt. De Dubbeldamse weg werd vanaf toen de verbinding tussen Dubbeldam en Dordrecht.¹⁶

Op onderstaande afbeelding is het plangebied weergegeven op de gemeentelijke verwachtingenkaart. Daarop is aangegeven dat binnen het plangebied mogelijk in de diepere ondergrond afzettingen van de Uitwijkse Stroomgordel (4640 en 4200 voor Chr.) aanwezig zijn (lichtblauw op afb. 4). Bewoning uit deze periode is in de Dordrecht niet bekend.¹⁷ Verder zal in de bodem het Merwededek aanwezig zijn op klei-op veenlandschap. Het noordelijke deel van het plangebied ligt volgens de verwachtingskaart in een komgebied (lichtgroen op afb. 4). Volgens het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3) ligt het maaiveld van het plangebied gemiddeld op ca. 0,5 m –NAP.

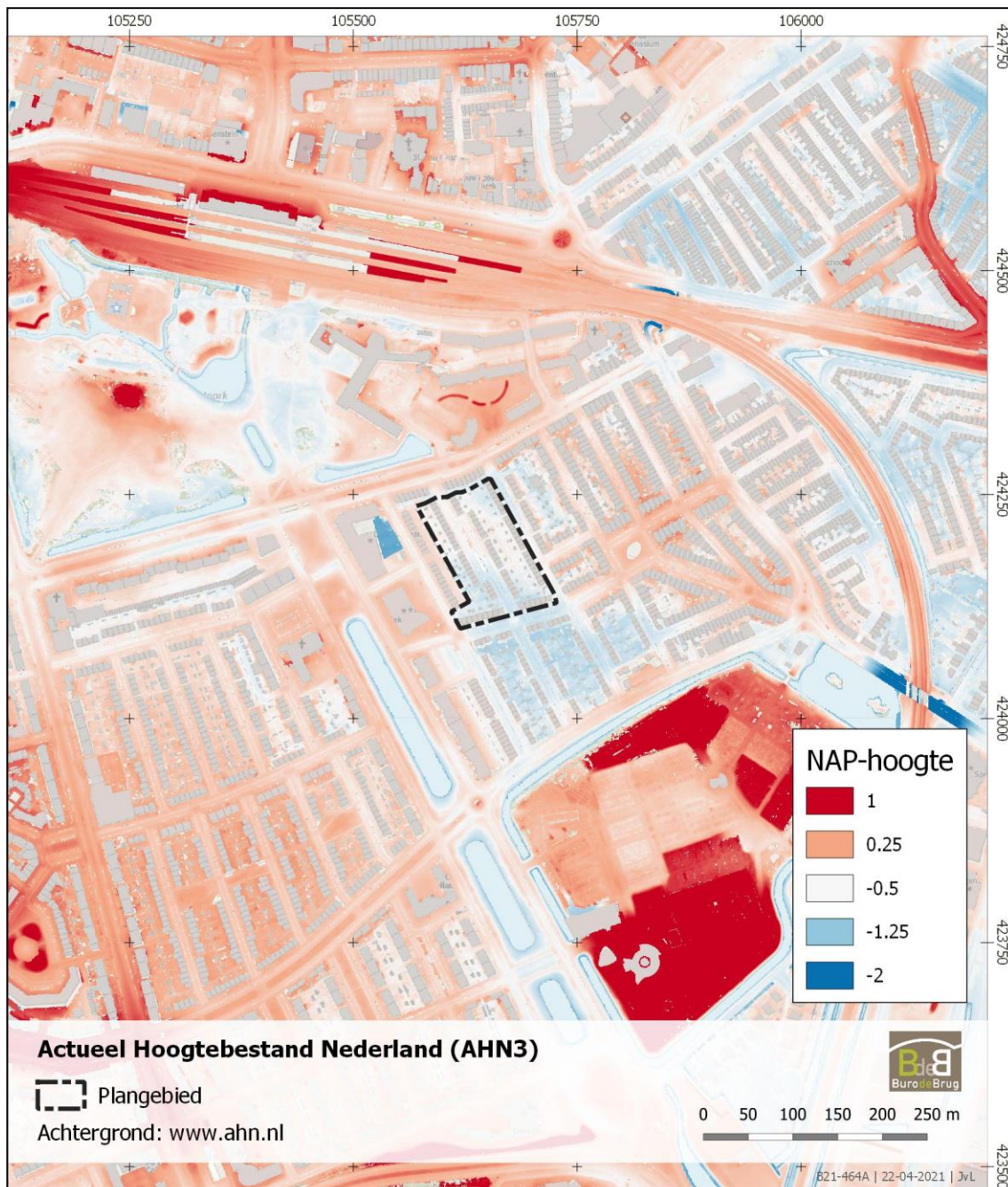
¹⁵ De Boer 2009, 5.

¹⁶ Dorst 2016.

¹⁷ Dorst 2020.

Afbeelding 4. Het plangebied op de archeologische verwachtingenkaart van de gemeente, waarop het landschap zichtbaar is.

Afbeelding 5. Het plangebied op het Actueel Hoogtebestand Nederland.

2.4 Historische gegevens

Het plangebied ligt ten zuiden van de historische stad Dordrecht, in een zeer dynamisch gebied. Vanaf het einde van de 10de en begin van de 11de eeuw werd begonnen met het in cultuur brengen van het wilde veenlandschap, waardoor het geschikt werd voor landbouw en bewoning. Binnen het gebied ontstonden verschillende dorpen, waaronder Dubbeldam. Uiteindelijk ontstond in de 13de eeuw de Grote of Zuid-Hollandse Waard, het gehele bedijkte gebied waarbinnen bewoning mogelijk was. De aanleg van kaden en dijken langs de rivieren was waarschijnlijk een eerste noodzaak om het land te beschermen tegen overstromingen. De ontginning en de ermee gepaard gaande ontwatering hadden

inklinking van het klei-op-veenlandschap tot gevolg, waardoor het land binnen de Grote Waard steeds lager kwam te liggen.¹⁸ Enkele voormalige geulen werden als verhogingen in het landschap zichtbaar. De problemen met de waterhuishouding bleven gedurende de Middeleeuwen aanhouden. De problemen culmineerden in 1421 met de St. Elizabethsvloed, waarbij grote delen van de Grote Waard overstromde en grotendeels verloren ging. Veel dorpen verdwenen onder een dik pakket klei, het Merwededek. Na de vloed veranderde de Grote Waard in een zoetwatergetijdengebied, genaamd Het Bergse Veld.¹⁹ Op de kaart van Jacob van Deventer uit ca. 1558 is het getijdengebied nog zichtbaar (afb. 6). Op de kaart is vrijwel geen bewoning weergegeven en het landschap werd vooral gebruikt voor de jacht, getuigen de vele eendenkooien. Dicht bij het plangebied zijn wel enkele gebouwen zichtbaar, waarbij "Dubbeldam" is geschreven. Later staat dit gebouw bekend als de "Blaucamer" of het "Huis te Dubbeldam" (zie onder). Opvallend is het wegen- en slotenpatroon rondom het gebouw. Naast de weg die direct langs het gebouw lijkt te lopen, loopt ten westen ook een rondweg en verschillende sloten. De bebouwing toont aan dat het blijkbaar een beter begaanbaar deel van het getijdengebied betrof.

Afbeelding 6. Het plangebied (zwarte cirkel, bij benadering) op de kaart van Jacob van Deventer uit ca. 1558 (collectie Nationaal Archief). De blauwe pijl geeft het Huis te Dubbeldam aan met daarbij de tekst "Dubbeldam". De rode pijl geeft de locatie van een boerderij weer.

Dit laatste is nog beter zichtbaar op een vogelvluchtk kaart van Pieter Sluyter uit dezelfde periode. Alhoewel de kaart minder details weergeeft dan Van Deventer, is wel duidelijk zichtbaar dat ten zuiden van Dordrecht een strook land hoger en droger gelegen was dan het omringende getijdengebied. Op een duidelijk weergegeven hoogte staat in het gebied maar één gebouw: het Huis te Dubbeldam (afb. 7).

¹⁸ Dorst 2020, 12-13.

¹⁹ Dorst 2020, 16.

Afbeelding 7. Het plangebied (zwarte cirkel, bij benadering) op de kaart van Pieter Sluyter uit ca. 1560 (collectie Nationaal Archief). De blauwe pijl geeft het Huis te Dubbeldam aan. Overige bebouwing is niet weergegeven.

In de latere 16de eeuw was het gebied voldoende opgeslibd om weer in ontginning te nemen. Aan het eind van de 16de eeuw zijn in het gebied allerlei dijken aangelegd, die kleine polders vormen (afb. 8). In deze periode ontstaat er een ontsluitingsweg vanuit Dordrecht richting het zuidoosten, waarvan het begin al op Van Deventer zichtbaar is: de Straatweg (nu de Bleekersdijk-Dubbeldamseweg Zuid). De weg volgde het hoogste en droogste deel van het landschap, mogelijk een kreekkrug van een verdwenen waterloop van vóór 1421.²⁰ De loop van de Straatweg komt grofweg overeen met de verhoging die is weergegeven op de kaarten van Sluyter en Van Deventer.

De twee gebouwen die op de kaart van Van Deventer zichtbaar waren, zijn op de kaart van Indervelde nog steeds zichtbaar. Bij het grootste gebouw, dat als een buitenplaats is weergegeven, staat "Blaucamer". Deze buitenplaats, ook wel bekend als het Huis van Dubbeldam, was buiten de stad het hoogst aangeschreven onroerend goed op het Eiland van Dordrecht. Het is de enige buitenplaats op het Eiland die vrijwel zeker een middeleeuwse voorganger heeft. Mogelijk betreft het gebouw zelfs een overblijfsel van de bebouwing van vóór de vloed.²¹ Een (versterkte) middeleeuwse woning past op een hoger gelegen deel van het landschap. Dit zou betekenen dat het middeleeuwse loopvlak in dit gebied veel ondieper ligt dan in het omliggende landschap. Deze theorie komt overeen met de aanwijzingen op het oudste kaartmateriaal, waar rondom het Huis van Dubbeldam wegen (de rondweg) en sloten zichtbaar zijn die een patroon van een verloren landschap te lijken volgen.

In 1602 worden de verschillende kleine polders samengevoegd tot de Oud Dubbeldamse Polder.²² De Straatweg loopt door deze polder en direct langs Huis van Dubbeldam.

²⁰ Van Rossum 2017, 49.

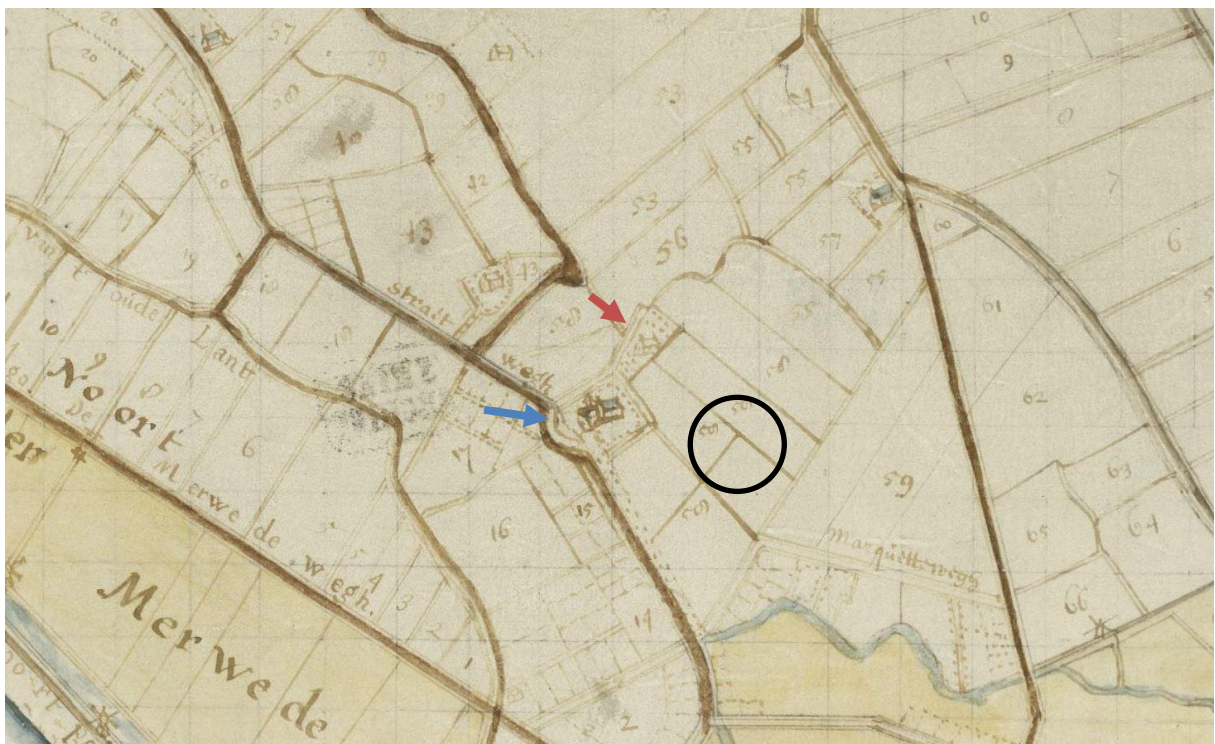
²¹ Van Rossum 2017, 50.

²² Dorst 2020, 16.

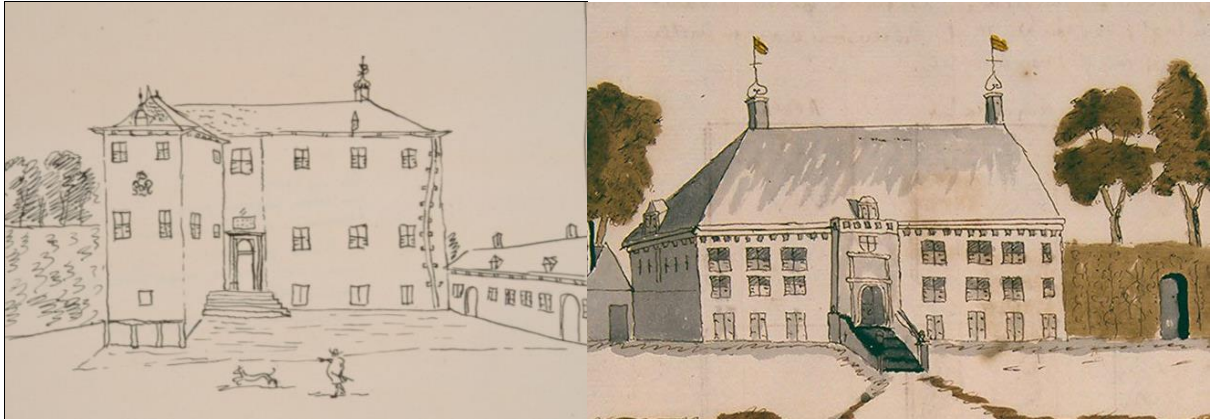
Afbeelding 8. Het plangebied (zwarte cirkel, bij benadering) op de kaart van Jan Indervelde uit ca. 1592 (collectie Regionaal Achief Dordrecht). Het Huis te Dubbeldam (blauwe pijl) staat als "Blaucamer" aangegeven. Het noorden is onder.

Op een kaart uit de latere 17de eeuw wordt voor het eerst in detail de verkaveling van het gebied weergegeven (afb. 9). Het plangebied ligt verspreid over meerdere percelen net ten noordwesten van het Huis van Dubbeldam.

Afbeelding 9. Het plangebied (zwarte cirkel, bij benadering) op de kaart van Mattheus van Nispen, ca. 1670? (collectie Nationaal Archief). Het noorden is onder.

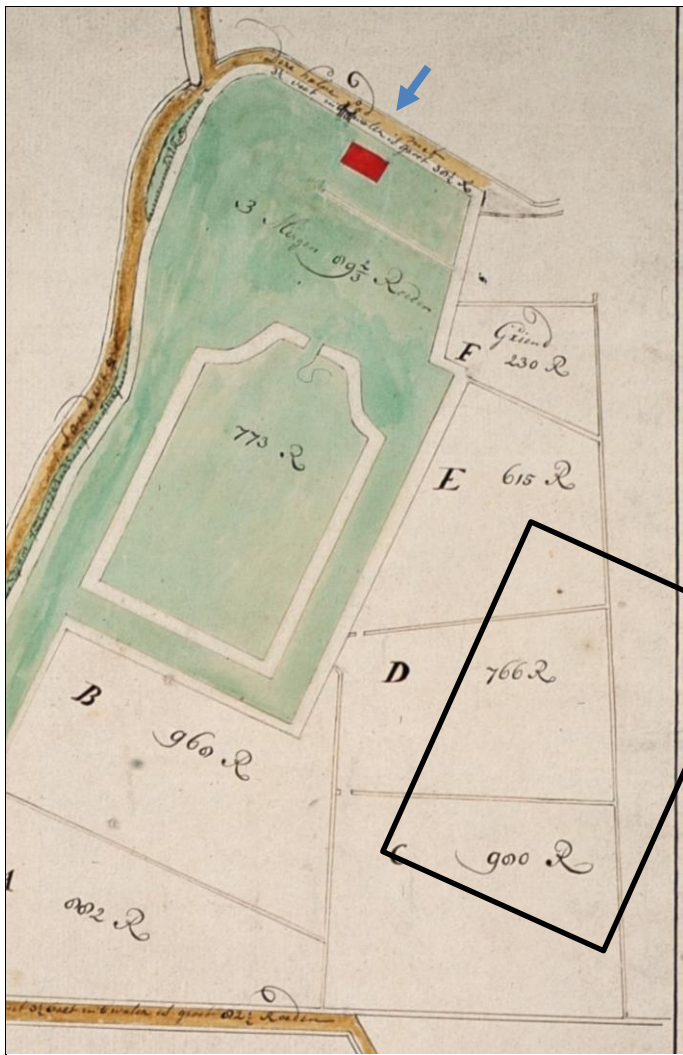
Een schets uit de vroege 18de eeuw geeft een impressie van het Huis in deze periode (afb. 10). Het robuuste vierkante karakter van het gebouw past in de theorie van een middeleeuwse voorganger. Duidelijke "recente" toevoegingen zijn de vele ramen en sierlijsten rondom deuren. Rond deze tijd moet ook zijn besloten een formele tuin in de stijl van de 18de eeuw aan de achterkant aan te leggen, die op latere kaarten zichtbaar is (zie onder). In de latere 18de eeuw verloor het Huis aanzien en verloederde en in 1770 wordt het oude Huis te Dubbeldam gesloopt.²³

Afbeelding 10. Het Huis te Dubbeldam, schets van westkant door A. Staring op 13 augustus 1718 (collectie Regionaal Archief Dordrecht) en "voorkant" door A. Schoemaker, ca. 1710-1735 (collectie Koninklijke Bibliotheek).

Op een kaart van ca. 17 jaar na de sloop zijn de landerijen van het "Huijs te Dubbeldam" in detail in kaart gebracht (afb. 11). Het betreft hier dus niet meer het formele landhuis, maar een veel kleinere boerderij die (waarschijnlijk) meer naar het zuiden is geplaatst. De oude benaming van de buitenplaats blijft men gebruiken voor de boerderij. De schets laat zien dat het grootste deel van het plangebied binnen de landerijen van het voormalige landgoed valt. De rondweg zoals zichtbaar in de 16de en 17de eeuw is niet meer te herkennen, waarschijnlijk door de aanleg van de siertuin in de eerste helft van de 18de eeuw.

²³ Van Rossum 2017, 89.

Afbeelding 11. Een deel van het plangebied (zwart kader, bij benadering) op een uitsnede van een kaart van "t Huijs te Dubbeldam" (blauwe pijl) met bijbehorende landerijen van J. van Harthals uit 1787 (collectie Regionaal Archief Dordrecht). Het Huis lijkt te zijn verplaatst: het betreft nu een kleine boerderij meer ten westen van de locatie van het voormalige Huis (zie voorgaande kaarten). Het noorden is onder.

Op de kadastrale minuutkaart uit 1826 is de situatie voor het eerst in een hoge mate van detail weergegeven (afb. 12). Duidelijk zichtbaar is het (restant van?) de siertuin die achter de buitenplaats lag. Ook zijn de boerderij "het Blaauwhuis" op de locatie van de voormalige buitenplaats en de flankerende boerderij, zoals op voorgaande kaarten steeds zichtbaar, in detail weergegeven. De boerderij bestaat nu uit meerdere gebouwen. Het pad wat ten zuiden van de bebouwing loopt wordt later de Mariastraat.

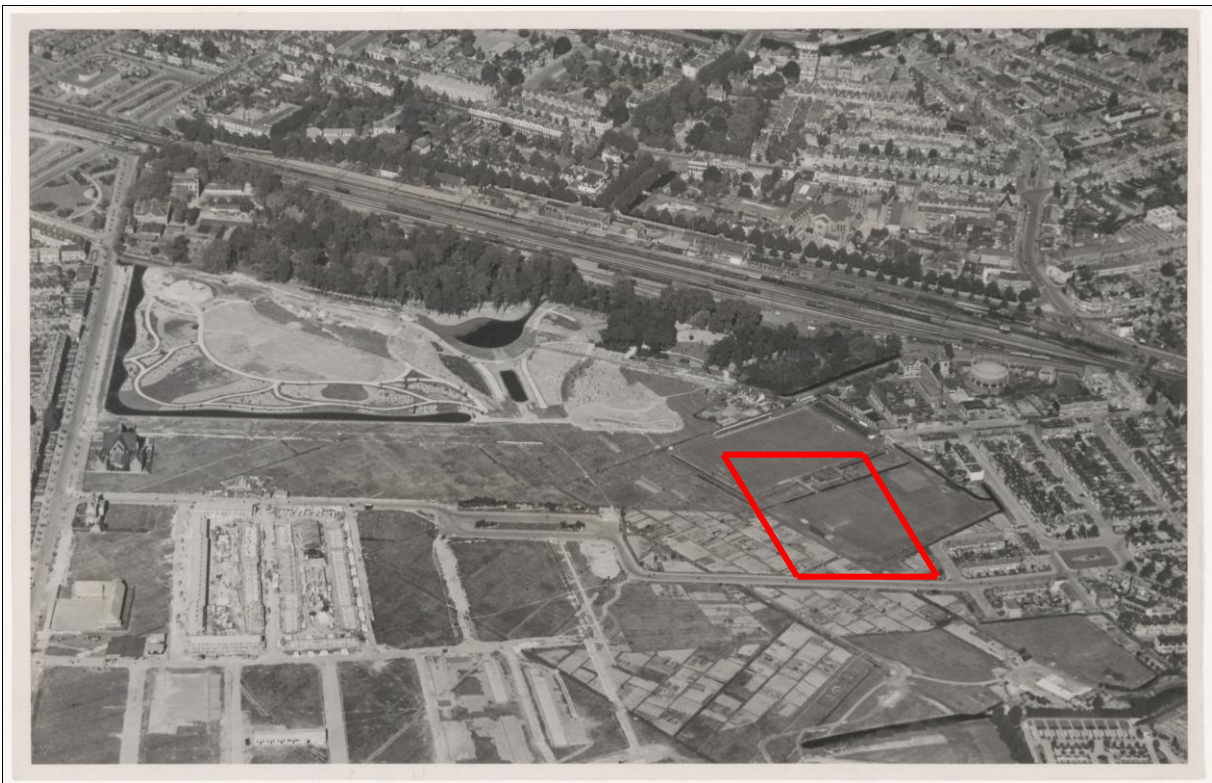

Afbeelding 12. Het plangebied op een uitsnede van de kadastrale minuutplan van 1826. Het "Blaauwhuis" (blauwe pijl) is wederom zichtbaar.

De gebouwen die op de kadastrale minuutkaart zijn weergegeven zijn vastgelegd op een foto van de Mariastraat rond 1900 (afb. 13). Aan het begin van de 20ste eeuw worden de boerderijen en het restant van de buitenplaats vernietigd bij de aanleg van het wijkje rondom de Willemstraat. Het plangebied behoudt op dat moment nog de oorspronkelijke 16de-eeuwse verkaveling (afb. 14). Met de bouw van de huidige woonwijk in de jaren 50 wordt het plangebied voor het eerst bebouwd.

Afbeelding 13. Het Blauwhuis aan de Mariastraat rond 1900, kijkend naar het westen (collectie Jan Visscher, www.dubbeldamseweg.nl). Het plangebied lag hier rechts achter.

Afbeelding 14. Luchtfoto van de omgeving van het plangebied in 1947-1948 (collectie Regionaal Archief Dordrecht). Het rode kader geeft bij benadering de locatie van het plangebied weer.

2.5 Versturende bodemingrepen in het verleden

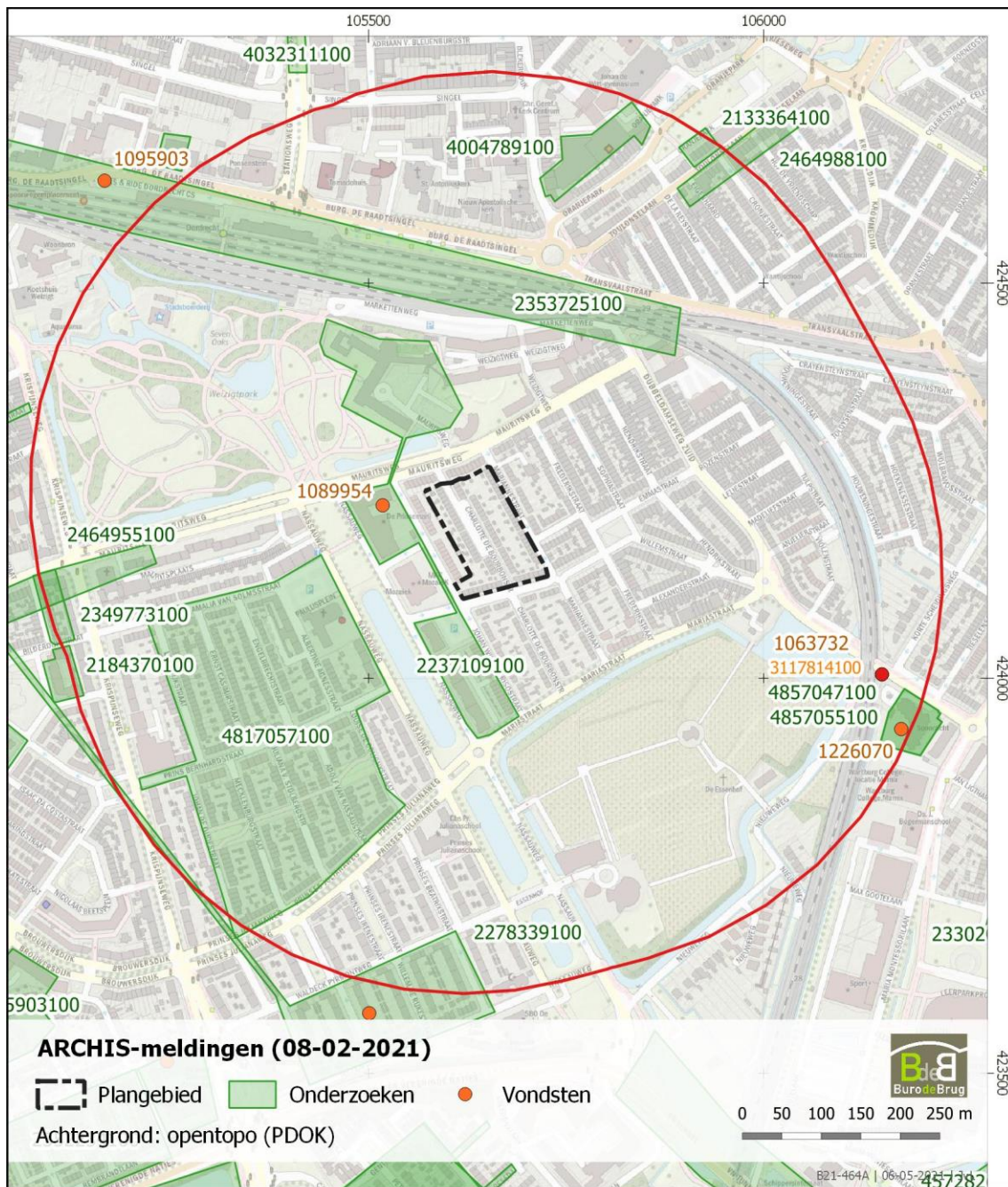
Op basis van bestudering van oude kaarten en luchtfoto's kan worden verwacht dat de bovengrond in enige mate verstoord is. Er heeft binnen het plangebied geen bebouwing of ruilverkaveling plaatsgevonden voor de huidige woningbouw uit de jaren 50. De huidige woningen zullen een zekere mate van verstoring teweeg hebben gebracht.

Op basis van de boorresultaten op de naastgelegen percelen aan de Nassauweg, kan worden verwacht dat de verstoring in het zuiden van het plangebied rond de 50 cm onder maaiveld tot 1,5 m –mv ligt. Al kan de waargenomen verstoring bij het naastgelegen onderzoek ook zeer lokaal zijn geweest.

2.6 Bekende archeologische waarden

2.6.1 AMK-terreinen

Het plangebied heeft geen AMK-status, noch bevindt zich een AMK-terrein binnen het onderzoeksgebied (500 meter rondom het plangebied).

Afbeelding 15. De locatie van het plangebied en onderzoeksgebied ten opzichte van archeologische onderzoeken in de omgeving.

2.6.2 Archis vondstlocaties

Zaakidentificatie Archis	3117814100 ²⁴
Toelichting	Dubbeldamseweg, ter hoogte van de Korte scheidingsweg. Het betreft een uitgebreide vondstmelding van Van der Esch uit 1995. De vondst wordt ook uitgebreid beschreven in het bureau- en booronderzoek aan de Dubbeldamseweg Zuid 187. ²⁵ Bij de aanleg van de treintunnel werd een oude waterloop gedocumenteerd. Bij de ontgravingen werd ook een 15e eeuwse curas gevonden. Het zou mogelijk om een geulfase van de rivier de Dubbel kunnen gaan.

²⁴ Zie ook paragraaf 11.1.3. Archis onderzoeksmeldingen 4857055100 en 4857047100.

²⁵ Ten Broeke 2020, 8-10.

	<p>Verder wordt in het rapport het volgende over deze vondstmelding gezegd:</p> <p><i>Hier is mogelijk wel sprake van een middeleeuwse watergang uit de periode vóór 1421, maar de exacte breedte, diepte en aard zijn onduidelijk. Er kan eventueel ook sprake zijn van een middeleeuwse sloot. De oudste opvulling bestaat uit een slibbezinksel met veendeeltjes. Hierop is een 15 cm dikke grijze kleilaag aanwezig met daarop een zwarte modderlaag van 16 á 17 cm met in de top een laag brakwaterkorkkels. Deze laatste is een brakwaterafzetting die wordt geassocieerd met de St. Elisabethsvloeden tussen 1421 en 1424. Vervolgens is er sprake van een zand en kleiafzetting in deze geul die is afgezet ten tijde van het zoetwatergetijdengebied 't Bergsche Veld (Merwededeek). De daadwerkelijke breedte, diepte en oriëntatie van deze watergang zijn onduidelijk/onbekend. Het gaat hier om een schets op basis van mondelinge mededeling van de uitvoerder. Het curas zou zijn gevonden op de veenlaag, dat is de bodem van de vermoedelijke watergang. Merkwaardig hierbij is dat het curas is aangekoekt met een dikke zand-/kleiconcretie met zoetwaterschelpen; met name de aanwezigheid van het zand past niet in het beeld van een veenafwateringsgeul. Daarbij komt ook dat er op het curas geen brakwaterkorkkels aanwezig zijn die wijzen op de periode 1421-1424.</i></p>
--	---

2.6.3 Archis onderzoeksmeldingen

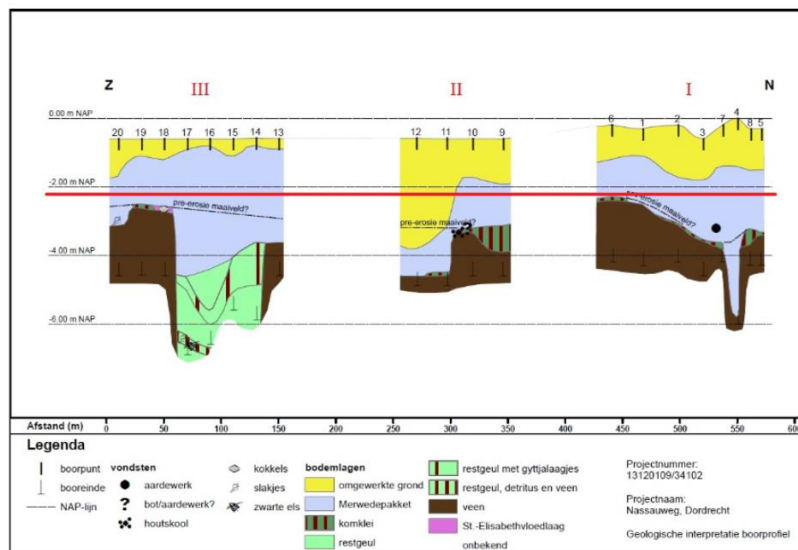
Hier worden de onderzoeksmeldingen binnen het onderzoeksgebied genoemd, te weten: in een zone van 500 m rondom het plangebied.

Zaakidentificatie Archis	2237109100
Toelichting²⁶	Direct aangrenzend aan het plangebied aan de Johan Willem Frisostraat en Nassauweg is in 2009 een archeologisch bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd. Het onderzoek heeft landschappelijk en archeologisch dezelfde verwachting als het huidige plangebied. Ook gold daar hetzelfde beleid, waarde archeologie 3, vrijstelling tot 1 meter onder maaiveld en onder 100 m ² .

²⁶ Wilbers 2009. Rapport niet digitaal te raadplegen. Info uit Archis en via de gemeente.

Het betrof een onderzoek in 3 deelgebieden (zie hierboven ingevoegde afbeelding, in blauw bij benadering het huidige plangebied). De zwarte lijn geeft de boorraai aan. Deze is zo gekozen om een dwarsdoorsnede van het landschap te krijgen, met name het verdronken landschap van voor 1421, het afgedekte middeleeuwse landschap. In deelgebied III (naast het huidige plangebied aan de Charlotte de Bourbonstraat) werd het middeleeuwse landschap van voor de St. Elisabethsvloedlaag (de onderkant van het Merwededek) op ca. 2,2 m –NAP waargenomen.

In boring 10 werd een stuk houtskool opgeboord en een scherv van mogelijk een kogelpot of bot van vóór 1421.

Zaakidentificatie Archis	4817057100
Toelichting²⁷	<p>Op ca. 120 meter ten westen van het plangebied is in 2020 rond de Prins Bernhardstraat e.o. een archeologisch bureau- en booronderzoek uitgevoerd in het kader van rioleringswerkzaamheden.</p> <p>In de noordoosthoek van het plangebied – het dichtsbij het huidige plangebied gelegen- werd het Hollandveen aangeboord op een diepte tussen ca. 3,75 en 4,86 m –NAP. De top van het veen was geërodeerd door de later ontstane geul van de rivier de Dubbel. Het veenpakket is voor de vroege IJzertijd ontstaan.</p> <p>Er werden 37 boringen gezet en op basis van twee boorraaien kon de grens van de loop van de jongste Dubbelgeul tot 1421 worden bepaald en de jongere loop tot 1421. De oudere kom- en oeverwalafzetting van de Dubbel werd vanaf 2 meter onder maaiveld waargenomen en de jongere kom- en oeverwalafzetting van de Dubbel tussen de 1,5 en 2,5 meter onder maaiveld.</p> <p>Een deel van het plangebied –de zuidwestzone- werd geselecteerd voor vervolgonderzoek. Hiervan is nog geen rapportage. Het betrof de zone waar Hollandveen op oudere stroomafzettingen van de Dubbel werden aangetroffen, de hogere, zuidelijke oever van de rivier de Dubbel. De verwachting is met name resten uit de Late middeleeuwen.</p>

Zaakidentificatie Archis	4857055100 en 4857047100
Toelichting²⁸	<p>Op ca. 350 meter ten zuidoosten van het plangebied is in 2020 een archeologisch bureau- en verkennend booronderzoek uitgevoerd aan de Dubbeldamseweg Zuid 187.</p> <p>Tussen 40 en 80 cm onder maaiveld werd de bouwvoor opgeboord met deels 'bijmesting met baksteenpuin, wellicht afkomstig van de boerderij Noordzicht'. Het Merwededek werd vanaf 80 cm onder maaiveld waargenomen, daaronder komkleiafzetting (gesedimenteerd tijdens overstromingen van de Dubbel stroomgordel) tussen de 325 en 370 cm onder maaiveld en tussen de 330 en 500 cm onder maaiveld werd Hollandveen Laagpakket waargenomen. Het advies van Econsultancy is om proefsleuvenonderzoek uit te laten voeren: <i>Het vervolgonderzoek dient zich te richten op de top van het Merwededek, waarin Nieuwe tijd sporen en resten kunnen worden verwacht. Het laatmiddeleeuwse niveau ligt op een diepte dat ten aanzien van de geplande ontwikkeling alleen in zeer beperkte mate verstoord zal gaan worden door middel van heipalen en gezien kan worden als archeologisch besparen bouwen.</i></p>

Zaakidentificatie Archis	2278339100
Toelichting	<p>Riooltrace Anna van Buren en Huygensstraat. Op ca. 450 meter ten zuidwesten van het plangebied. Uit het booronderzoek bleek een natuurlijke geulafzetting aanwezig te zijn waarbij sprake was van een antropogene verlanding. Aan de oevers van de geul werd op het veen, afzettingen van De Dubbel waargenomen en een mogelijke dijk/antropogene ophoging, in het oosten van het plangebied. In het</p>

²⁷ Dorst 2020.

²⁸ Ten Broeke 2020.

	<p>onderzoeksgebied Anna van Burenstraat e.o. ligt de top van deze vermoedelijke sporen tussen 2,6 en 3 m –mv. Het advies was bij ingrepen dieper dan 1,85 m –mv archeologisch vervolgonderzoek te laten uitvoeren.</p>
--	---

Aan de noordzijde van het spoor, binnen een straal van 500 meter van het plangebied, zijn drie onderzoeksgebieden bekend. Het betreft drie dichtbij elkaar gelegen gebieden aan de westzijde en oostzijde van het Oranjepark en de Toulonselaan.

Zaakidentificatie Archis	4004789100
Toelichting²⁹	<p>Oranjepark 13, Brandweerkazerne. Een archeologisch bureau- en booronderzoek uit 2016 door de gemeentelijke dienst, aan de noordzijde van het spoor, op ca. 400 meter van het plangebied.</p> <p>Het diepst aangeboorde pakket betrof Hollandveen, laagpakket. De top van het veen werd waargenomen tussen 3,45 m en 4,56 m –mv. In het zuiden van het onderzoeksgebied is in de top van het veen een veenontwateringsgeul waargenomen die behoort tot de oudere Uitwijkse stroomgordel. Op de geul en het veen is komklei afgezet uit jongere rivieren de Merwede en Dubbel. De top van deze afzetting ligt op 3,4 –4,4 m –mv. Tot 1421 was dit het looppniveau.</p> <p>Daarop ligt het Merwededek (zand en klei) dat gevormd is tijdens en direct na de St. Elisabethsvloed 1421-1424.</p> <p>In het (zuid)westen van het plangebied was de afzetting van het Merwededek anders door de aanwezigheid van een 16de en 17de eeuwse waterweg die tot ca. 1650-1675 watervoerend was. De top van het Merwededek bleek sterk vergraven en bevond zich op ca. 70 cm tot 2,5 m –mv.</p>

Zaakidentificatie Archis	2464988100
Toelichting	<p>Dit onderzoek betrof een booronderzoek in verschillende zones in het kader van HVC restwarmtetransport.</p> <p>Locatie 6 was lag binnen de straal van 500 meter van het huidige plangebied aan de Toulonselaan. Op basis van het bureauonderzoek werd in deze zone de middeleeuwse rivier de Thure(drith) verwacht. Resultaten van gebied 6:</p> <p><i>Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van de middeleeuwse rivier de Thure(drith). Er is sprake van een verdronken (middeleeuws) komklei-op-veengebied waarvoor een lage archeologische waarde op bewoningssporen uit de perioden IJzertijd – Late Middeleeuwen geldt. Er is op één boorlocatie sprake van een middeleeuwse (ontginnings)sloot (B21). Het oude (middeleeuwse) landschap ligt hier op circa 3,4 m – mv. Op circa 1,5 m diepte ligt het loop-/leefniveau uit de periode vanaf begin 17e eeuw (circa 1603). In de top van de afzetting zijn een akkerniveau en verschillende ingravingen aanwezig. Waarschijnlijk gaat het om sloten die behoren bij landbouwpercelen. Op basis van vondsten in de slootvullingen zijn deze te dateren in de periode vanaf de 17^e eeuw tot de 19^e/20^e eeuw.</i></p>

Zaakidentificatie Archis	2133364100
Toelichting	<p>Een archeologisch bureau- en booronderzoek aan de Toulonselaan 79-87 uit 2006 door RAAP. Er is van dit onderzoek geen digitaal rapport beschikbaar. In het rapport van het onderzoek in het kader van HCV restwarmtetransport, wordt gemeld dat in dit</p>

²⁹ Dorst 2016.

	<p>onderzoeksgebied de middeleeuwse rivier de Thure(drith) mogelijk aanwezig was. Dit bleek niet het geval. Wel werden middeleeuwse sloten in de boringen vastgesteld in een klei-op-veen landschap met de top van dit landschap op ca. 3 m –mv.</p>
--	--

2.6.4 Overige archeologische waarden

In 2021 is door de gemeente een archeologisch advies opgesteld voor een groter gebied waar het plangebied binnen valt. In dit advies wordt voor het gehele gebied, inclusief het plangebied, geadviseerd bodemverstoringen vrij te geven tot een diepte van 220 cm -NAP. Het advies baseert zich op het booronderzoek dat ten westen van het plangebied is uitgevoerd (Archis-nummer 2237109100 hierboven).³⁰

2.6.5 Samenvatting bekende archeologische waarden

Binnen het onderzoeksgebied – 500 meter rondom het plangebied – zijn geen archeologische opgravingen uitgevoerd. Wel zijn er zeven booronderzoeken uitgevoerd die kennis hebben opgeleverd van de bodemopbouw. Het gaat om het hollandveen met daarin verschillende waterwegen en geulen en daarop afzettingen, die tezamen de oude leefniveaus tot de overstroming van 1421 vormen. De overstroming en het latere getijdengebied heeft een dik pakket zand en klei afgezet – het Merwededek. In het noorden van het plangebied bij Oranjepark 13, werd de top van het veen aangeboord tussen 3,45 en 4,56 m –mv, waarbij in het zuiden van het onderzoeksgebied een veenontwateringsgeul, behorende tot de Uitwijkse stroomgordel werd waargenomen. Op basis van die resultaten werd gesteld dat de omgeving in gebruik was als akkerland. Daarop werd komklei van de jongere Merwede en Dubbel stroomgordels aangetroffen. Dit was het middeleeuwse looppniveau tot 1421, aangetroffen op ca. 3,4 – 4,4 m –mv.

Het meest relevante onderzoek in relatie tot de archeologische verwachting binnen het plangebied aan de Charlotte de Bourbonstraat, is het onderzoek op het naastgelegen terrein aan de Johan Willem Frisostraat en Nassauweg. Volgens de gemeentelijke beleidskaart ligt dit onderzoek in een komgebied met mogelijke afzettingen van de Uitwijkse Stroomgordel, evenals het huidige plangebied. Uit het booronderzoek bleek dat het afgedekte middeleeuwse landschap (van voor 1421, de St. Elisabethsvloed), vanaf ca. 220 cm –NAP aanwezig is. In het deelgebied I uit desbetreffend booronderzoek, dat direct ten noorden van het huidige plangebied ligt, werd een komkleiafzetting op het Hollandveen op dezelfde diepte waargenomen.

Op basis van historische gegevens (zie paragraaf 2.4) zijn er echter aanwijzingen dat het (oude) landschap naar het oosten toe mogelijk oploopt. De boorraai die tot nu toe in de omgeving van het plangebied zijn gezet, lopen grofweg noord-zuid. De theorie dat het middeleeuwse landschap rondom de voormalige buitenplaats Huis te Dubbeldam (nu ongeveer de locatie van de Willemstraat) mogelijk veel ondieper ligt, is tot op heden niet getoetst door archeologisch onderzoek. Hiervoor zou een boorraai in oost-westelijke richting nodig zijn.

³⁰ Hoevenberg 2021.

3 Archeologische verwachting en selectieadvies

3.1 Archeologische gespecificeerde verwachting

Binnen het plangebied zijn mogelijk afzettingen van de Uitwijkse stroomgordel aanwezig, gevormd rond 4650-4200 v.Chr. Bewoningssporen uit die periode zijn in de omgeving niet bekend. De veenvorming loopt door tot ca. 4000 v.Chr. In theorie is bewoning in deze periode op de oeverwallen of mogelijke donken (die overigens, voor zover bekend, niet in de directe omgeving van het plangebied aanwezig zijn) wel mogelijk. Archeologische vindplaatsen uit de IJzertijd zijn in de omgeving van het plangebied niet bekend. De archeologische verwachting voor vindplaatsen of sporen uit de prehistorie tot en met Romeinse tijd is laag.

Het middeleeuwse loopniveau is bij verschillende booronderzoeken in de omgeving waargenomen. Ten westen van het plangebied bevindt dit niveau zich vanaf 2,2 m –NAP. Ten noorden van het plangebied, op ca. 450 meter afstand, bij het Oranjepark 13, werden afzettingen van de Uitwijkse stroomgordel op 3,4 - 4,4 m -mv aangetroffen met een veenontwateringsgeul die in 1421 nog watervoerend was.

Op basis van het historisch kaartmateriaal is aangetoond dat het plangebied voor het grootste deel binnen de landerijen van de voornaamste buitenplaats van het Eiland van Dordrecht ligt: het Huis van Dubbeldam. Alhoewel van de buitenplaats niets meer zichtbaar is, ligt het plangebied op ca. 175 m van het voormalige landhuis. Verschillende bronnen geven aanwijzingen dat het Huis van Dubbeldam mogelijk op een middeleeuwse bewoningslocatie is gebouwd of dat het zelfs een (in de kern) middeleeuws gebouw betrof. Indien dit laatste het geval is, moet het middeleeuwse bewoningsvlak, dat normaliter is afgedekt door het hierboven genoemde dikke Merwededek, ondieper liggen. Mogelijk was het Huis van Dubbeldam op een kreekrug gelegen. Dit zou betekenen dat het plangebied mogelijk op de flank van een kreekrug ligt.

Dit alles maakt dat rondom de locatie van het voormalige Huis van Dubbeldam, en dus ook binnen het plangebied, een hoge verwachting geldt voor vindplaatsen uit de Middeleeuwen. Het is niet bekend hoe diep dit middeleeuwse vlak zich binnen het plangebied bevindt, maar op basis van het naastgelegen booronderzoek is dit waarschijnlijk, indien de theorie van een hoger gelegen deel in het oosten klopt, ondieper dan 2,2 m -NAP (of 1,7 m -mv binnen het plangebied). De verwachting in de buurt van een versterkte woning uit de middeleeuwen bestaat uit boerderijen, huizen, schuren, waterputten, etc.

De historische bronnen en kaarten maken verder duidelijk dat het plangebied in de vroege 17de eeuw wederom in ontginning is genomen en tot de bouw van de huidige bebouwing in de jaren 50 in gebruik is geweest als grasland of akker. De verwachting voor vindplaatsen uit de Nieuwe Tijd is daarmee laag.

Periode	Verwachting	Diepte (bij benadering)
Prehistorie	Laag	10 – 15 m -mv
Romeinse tijd	Laag	10 m -mv
Vroege Middeleeuwen	Laag	5 – 10 m -mv
Late Middeleeuwen (ca. 975 tot 1421 n.Chr.)	Hoog	1,7 – 0,5 m -mv
Nieuwe tijd	Laag	0,5 – 0 m -mv

3.2 Selectieadvies

Op basis van het bureauonderzoek bestaat er de verwachting dat het oude middeleeuwse looppniveau (van voor 1421) in de ondergrond aanwezig is. De gemeente heeft in april 2021 een advies opgesteld voor een groter gebied, waarbinnen het plangebied valt. In het advies geeft de gemeente aan de locatie vrij te stellen voor archeologisch onderzoek tot een diepte van 220 cm -NAP.

Op basis van bovenstaand onderzoek is het vermoeden ontstaan dat de middeleeuwse lagen mogelijk richting het oosten snel ondieper gelegen zijn. Afhankelijk van de diepte van de voorgenomen ingreep, bestaat er een kans dat archeologische resten verstoord kunnen raken bij de ontwikkeling.

Omdat het risico bestaat dat bij de werkzaamheden archeologische resten kunnen worden geraakt, adviseert Buro de Brug binnen het plangebied de diepte van de middeleeuwse laag te controleren middels een boorraai. Deze wordt naar voorkeur in het zuiden van het plangebied van west naar oost uitgevoerd. Op deze manier kan worden gekeken of inderdaad sprake is van een kreekrug en daarmee een oplopend middeleeuws bodemprofiel.

Bovenstaand betreft een selectieadvies. Het selectiebesluit wordt genomen door de bevoegde overheid, in dit geval de Gemeente Dordrecht. Dit selectieadvies dient daarom ter goedkeuring aan de gemeente te worden voorgelegd.

4 Bronnen

4.1 Digitale bronnen

<http://legendageomorfologie.wur.nl>
<https://archis.cultureelerfgoed.nl>
<https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl>
<https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl>
<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>
www.ahn.nl
www.dinoloket.nl
www.gahetna.nl
www.geologievannederland.nl
www.hisgis.nl
www.nationaalgeoregister.nl
www.pdok.nl
www.rijksoverheid.nl
www.ruimtelijkeplannen.nl
www.sikb.nl
www.topotijdreis.nl
www.regionaalarchiefdordrecht.nl

4.2 Literatuur

Bakker, H. de/J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*, Wageningen (PUDOC).

Barends, S., et al., 1993: *Het Nederlandse landschap: een historisch-geografische benadering*, Utrecht.

Berendsen, H.J.A., 1997: *Landschappelijk Nederland*, Assen.

Berendsen, H.J.A. / E. Stouthamer, 2001: *Palaeogeographical development of the Rhine-Meuse delta, the Netherlands*, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2004: *De vorming van het land. Fysische geografie van Nederland*, Assen.

Boer, G.H. de, M. Rietkerk, J.A. Schenk en B. Jansen, 2009. *Stad en slib - Het archeologisch potentieel van het Eiland van Dordrecht in kaart gebracht - een archeologische verwachtingen beleidsadvieskaart voor het buitengebied en de historische stad*. RAAP-rapport 1672. RAAP Archeologisch Adviesbureau BV, Weesp.

Broek, I.M. ten, 2020: *Archeologisch bureauonderzoek en verkennend booronderzoek Dubbeldamseweg Zuid 187 te Dordrecht*. Econsultancy rapport 12155.002.

Dorst, M.C., 2020: *Prins Bernhardstraat e.o., gemeente Dordrecht. Een archeologisch bureauonderzoek en een verkennend, inventariserend veldonderzoek door middel van boringen*. Dordrecht, Rapport Bureau Monumentenzorg en Archeologie 121.

Dorst, M.C., 2016: *Orjanjepark 13, Dordrecht. Een archeologisch bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek door middel van boringen*. Dordrecht ondergronds 78.

Geudeke, P.W. (red.), 1990: Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000 – 1: West-Nederland 1839-1859, Groningen.

Hoevenberg, J., 2021: *21A71 Advies Archeologie – Gemeente Dordrecht – Charlotte de Bourbonstraat e.o.*, gemeente Dordrecht, Dordrecht.

Mulder, E.F.J. de /M.C. Geluk /I.L. Ritsema / W.E. Westerhoff / Th.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen/Houten.

Wilbers, A.W.E., 2009: *Archeologisch Bureauonderzoek & Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase, Nassauweg, Dordrecht, Gemeente Dordrecht*. Becker & Van de Graaf-rapport 34102.